

необхідно кардинально змінити професійно-виробничу практику студентів, застосувавши наукові ідеї і розробки щодо збільшення обсягу і неперервності такої практики та постійної експериментально-наукової взаємодії між університетом, підприємством, школою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національна доктрина розвитку освіти. – Освіта – 2002. – № 26. – 24.04 – 1.05.
2. П. Фрейре. Педагогіка пригноблених/ Пауло Фрейре. – К. : Юніверс. – 168 с.
3. П. Фрейре. Педагогіка свободи: етика, демократія і громадянська мужність / Пауло Фрейре. – К. : Києво-Могилянська академія, 2004. – 124 с.
4. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / Валентин Андреев. – Казань: Изд-во Казанского университета, 1988.– 240 с.
5. Каптерев П.Ф. Эвристическая форма обучения в народной школе / П.Ф. Каптерев // Антология педагогической мысли России второй половины XIX – начала XX в. – М. : Педагогика, 1990. – С. 221.
6. Лазарев М.О. Творча самореалізація майбутнього вчителя в евристично-модульному навчанні / Микола Лазарев // Педагогічна творчість: методологія, теорія, технології: Монографія. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. – С. 117–151.
7. Лозова В.І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів / Валентина Лозова. – Харків: Основа, 2002. – 111 с.
8. Сисоева С.О. Технологізація освітньої діяльності в умовах неперервної професійної освіти / Світлана Сисоева // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А. Зязюна. – К. : Вид-во „Віпол”, 2000. – С. 249–273.
9. Солдатенко М. Методологічні аспекти організації самостійної пізнавальної діяльності студентів / Микола Солдатенко // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-методичний журнал. – 2002. – Випуск 2 (6). – С. 24–29.
10. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В п'яти томах. – Т. 2 / Василь Сухомлинський – К. : Рад. школа, 1976.

УДК 371.3:37.001.85(045)

В.О. Мазуренко

Сумський державний університет

І.О Ведмедєв

Сумський обласний інститут післядипломної освіти

І.В. Ємець

Сумський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ НА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У статті розкрито сутність організаційних форм навчального процесу; подано рекомендації щодо ефективного їх використання.

В статтє раскрывается суть организационных форм учебного процесса; даются рекомендации относительно их эффективного применения.

The essence of the educational process organization forms is revealed and the recommendations as far as their effective implementation is concerned are given.

Постановка проблеми. Поняття щодо ефективного використання форм організації навчання завжди було предметом дослідження. Саме процес взаємодії науково-педагогічних працівників і студентів (слухачів) викликає пошук доцільного розподілу навчально-організаційних функцій, добору і послідовності ланок навчальної роботи, часового і просторового режимів.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемаам відбору, розробки змісту, форм і методів формування теоретичних знань і педагогічних умінь з окремих видів діяльності вчителя присвяченоо дослідження А. Бойко, В. Буряка, В. Краєвського, А. Орлова, О. Шпака, О Ярошенко та ін.

Мета статті – розкрити найдоцільніші форми організації навчальної діяльності залежно від мети заняття, а саме: індивідуальну, фронтальну, групову, колективну та дати рекомендації щодо їх використання в навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що навчальний процес як єдність навчання і виховання, освіти і розвитку особистості, цілеспрямована і взаємопов'язана діяльність науково-педагогічних працівників та студентів включає:

- теоретичну і практичну підготовки студентів під час занять;
- організовану систему позанавчальної діяльності;
- виховну і культурно-масову роботу;
- практику та стажування.

Для досягнення головної мети – підготовки висококваліфікованих фахівців – необхідні потужні зусилля всіх структурних підрозділів університету, але визначальною фігурою у педагогічному процесі є науково-педагогічний працівник. З цієї нагоди дуже влучно висловився видатний український педагог В.О. Сухомлинський: «Серед вогників інтелектуальної культури, які сяють навколо школяра, вчитель мусить бути найяскравішим вогником».

Взаємопов'язана праця педагога та студента не може існувати поза межами необхідної організаційної форми. Вона повинна бути організована у відповідності до мети заняття, тобто конкретному заняттю має відповідати найдоцільніша із форм, суть яких розглядатиметься нижче.

Форма організації навчання – це зовнішнє вираження узгодженої діяльності викладача і студентів (слухачів), що здійснюється у встановленому порядку та в певному часовому та просторовому режимах.

Знання, уміння та навички студенти можуть набути не лише на навчальних заняттях. Велику роль в їх закріпленні та удосконаленні відіграють планові роботи з обслуговування бойової техніки та озброєння, інші заходи на польових навчальних зборах та під час добового чергування тощо. Крім того, через невеликий термін навчання на кафедрі військової підготовки СумДУ (навчання триває два роки) виникає необхідність у широкому залученні різних видів позанавчальної роботи в інтересах бойової та мобілізаційної підготовки.

Отже, загальні форми організації навчального процесу можна об'єднати у три групи:

- навчально-планові (теоретичні та практичні заняття, тренування, бойові артилерійські стрільби, навчання);
- службово-планові (практичні роботи з обслуговування техніки та зброї, парко-господарчі дні, дні регламентних робіт);
- суспільно-планові (технічні гуртки, школи передового досвіду, змагання, конкурси, олімпіади, вікторини, конференції та ін.).

Розглянемо детальніше перелічені групи організаційних форм навчання.

Як відомо, до навчально-планових форм навчання відносять: лекції, семінари, групові та практичні заняття у класі, самостійну роботу під керівництвом викладача, лабораторні роботи, консультації, тренування.

Перераховані форми занять здебільшого є класно-урочними. Такі заняття відрізняються тим, що навчальна робота здійснюється з групою (взводом) студентів приблизно одного віку, рівня підготовки, протягом певного часу і за встановленим розкладом занять. Ця форма занять має свої позитивні та негативні сторони, знання яких, з одного боку, дозволить піднести результативність начальної роботи, а з другого – зменшити негативний вплив на навчальний процес.

Позитивним в класно-урочній системі є:

- 1) керівна роль викладача;
- 2) зміна видів занять протягом навчального дня (тижня);
- 3) можливість застосування різних методів навчання з урахуванням підготовленості головних дійових осіб навчального процесу;
- 4) створення умов для піднесення активності студентів;
- 5) раціональне використання навчального часу;

б) забезпечення послідовного, системного вивчення навчального матеріалу.

До недоліків класно-урочної системи можна віднести:

1) керівник заняття у процесі навчання орієнтується (темп викладання, глибина навчального матеріалу) на середнього студента;

2) кожен студент сприймає матеріал незалежно від власних можливостей, не може сприймати знання швидше за темп, якого дотримується керівник заняття;

3) важко здійснити індивідуальний підхід під час заняття;

4) студенти відраховуються, якщо не засвоїли навчальний матеріал дисципліни.

Під час формування навчальних груп (взводів) необхідно, щоб у кожній з них була приблизно однакова кількість студентів високого і низького рівнів підготовки. У процесі формування груп (взводів) також необхідно враховувати наявність лідерів й активістів, це саме ті студенти, які зможуть у майбутньому допомагати керівникові заняття в навчальному процесі.

Складання розкладу занять повинно здійснюватися з урахуванням рекомендацій щодо наукової організації праці, а саме:

– враховувати динаміку працездатності слухачів (студентів) протягом навчального дня і тижня;

– передбачати доцільне чергування занять з напруженою розумовою діяльністю і занять, що потребують механізації, автоматизації, відпрацювання документації, креслення тощо для досягнення навчальної мети;

– доцільно використовувати навчальні класи з точки зору їх рівномірного навантаження;

– домагатися рівномірного навантаження студентів протягом навчального місяця та семестру, але при цьому враховувати інтереси науково-педагогічних працівників.

Одним з найефективніших методів підвищення результативності класно-урочної системи є підготовленість викладача до проведення заняття з конкретною групою (взводом). Підготовленість до заняття вимірюється:

– вивченням і знанням студентів групи (взводу);

– єдиним стилем викладання змісту навчального матеріалу принаймні на цьому занятті;

– глибоким знанням матеріалу заняття;

– завчасним та ретельним плануванням навчальної роботи та підготовкою навчально-матеріального забезпечення.

Підготовка до конкретного заняття. Василь Олександрович Сухомлинський (1918-1970 рр., директор Павлишської середньої школи з 1947 року, член-кореспондент АПН, Герой Соціалістичної Праці 1968 року) зазначав, що **викладач до заняття готується все своє життя.**

Підготовка до заняття складається з:

- формулювання теми та навчальних питань;
- визначення навчальної та виховної мети;
- добору навчального матеріалу до теми;
- визначення організаційної форми заняття;
- визначення методики та організаційних прийомів на всі фази заняття;
- визначення форм контролю й оцінювання знань, умінь та навичок;
- доцільного розподілу часу на частини та навчальні питання заняття;
- визначення місця спостереження, демонстрування наочних посібників й опитування в межах заняття;
- відпрацювання методичних матеріалів (методична розробка, план-конспект або план заняття);
- перевірка власної готовності керівника до заняття та перевірка готовності до заняття студентів (слухачів).

Тематичне планування заняття передбачає:

- визначення виду заняття (організаційної форми навчання);
- визначення обсягу навчального матеріалу;
- виготовлення чи добір наочних посібників, технічних засобів навчання, які будуть використовуватися протягом заняття, навчально-методичної літератури з указівками сторінок для підготовки до заняття.

Якщо є методична розробка складається план проведення заняття або план-конспект. План проведення заняття передбачає:

- а) дату проведення заняття, його порядковий номер згідно з тематичним планом;
- б) назву, вид заняття і мету заняття;
- в) організаційну структуру заняття, його зміст, методи і прийоми, що будуть застосовуватися керівником заняття, та відповідні їм дії студентів.

Під час підготовки до заняття його керівник повинен урахувати:

- 1) провідні мотиви, інтереси студентів до цієї дисципліни, ставлення їх до занять, які проводить саме цей викладач;
- 2) рівень набутого вміння навчатися, працездатності, регулярності відвідування занять та виконання додаткових завдань;
- 3) активність студентів на занятті, їх увага і дисциплінованість;
- 4) вміння студентів застосовувати отримані знання на практиці;
- 5) здібності кожного студента та його потенційні можливості;
- 6) можливості застосування технічних засобів навчання і наочних посібників;
- 7) працездатність самого викладача та санітарно-гігієнічні умови безпосередньо перед заняттям.

Вступна частина заняття. У вступній частині вирішуються два завдання: забезпечення зовнішньої обстановки для спільної праці викладача і студентів; створення психологічного настрою студентів до роботи. Важливими моментами у цій частині заняття є: взаємне вітання викладача і студентів; перевірка наявності групи та з'ясування причин відсутності студентів; перевірка зовнішнього стану приміщення; перевірка робочих місць, наявності та якісного стану навчально-матеріального забезпечення, створення психологічної атмосфери, яка б спонукала студентів до уваги.

Вимоги до методики викладання: продумати своє місцезнаходження під час викладання матеріалу, щоб усім було видно і чути (можна за необхідності сидіти); не ходити по класу (це відволікає увагу); говорити чітко, гучно, але не кричати; темп викладання повинен бути доступним для сприйняття матеріалу групою; мова повинна бути доступною відповідному віку слухачів; виділяти істотне в матеріалі, не захоплюватися другорядним; викладання повинно бути послідовним; необхідно помірно використовувати ілюстративний матеріал, не забуваючи, що живе слово викладача не замінить ніякий наочний посібник.

Дуже важливим елементом на занятті є формування умінь і навичок. Відомо, що вміння і навички формуються на основі знань. Структура їх формування має певні особливості, які не суперечать основному шляху пізнання. Основними компонентами цієї структури є: розбирання і засвоєння правила, яке лежить в основі дії навички; подолання труднощів під час виконання вправ щодо набуття навички; удосконалення дії

навички; закріплення досягнутого рівня дії навички і використання її на практиці; набуття майстерності у процесі виконання цієї даної навички.

Найефективнішим засобом формування вмінь і навичок є вправи. Вправи лише тоді дають відмінний результат, якщо вони відповідають таким вимогам, як: цілеспрямованість, систематичність, тривалість, різноманітність, постійність.

Фронтально-колективна форма роботи на класному занятті полягає у тому, що керівник заняття ставить перед групою проблемні питання, у вирішенні яких беруть участь усі студенти. Вони повинні висловлювати пропозиції щодо варіантів розв'язання проблеми. Потім зазначені варіанти аналізуються, здійснюється відбір найдоцільніших і, нарешті, найефективніший шлях розв'язання проблеми сприймається групою. Завдання викладача – керування колективним пошуком. Він спрямовує, якщо потрібно, пізнавальну активність студентів в необхідне річище та оцінює рішення на етапі одержання результатів.

Групова форма на занятті полягає у спільних зусиллях студентів з вирішення поставлених керівником заняття завдань. Як правило, під керівництвом викладача здійснюється планування роботи, обговорення і з'ясування суті завдання, вибір способу вирішення навчально-пізнавальних завдань. Такий спосіб роботи передбачає взаємодопомогу і співпрацю різних за активністю і рівнем підготовки студентів, а також взаємооцінку і взаємоконтроль. Студентів цієї групи бажано розподілити по підгрупах (осередках) з 4–6 чоловік (на семестр або навчальний рік). У кожній з підгруп студенти повинні мати приблизно однаковий або змішаний рівень підготовки. Перші можуть виконувати диференційовані завдання, а інші – однакові за складністю. Доцільнішим є підгрупи зі змішаним складом. Групову навчальну роботу організують під час проведення практичних, групових занять, тренувань різних видів, самостійних занять під керівництвом викладача та ін. Такий метод навчальної роботи дає вищий результат у процесі засвоєння нового та повторення пройденого матеріалу. Він забезпечує практичне застосування, узагальнення та систематизацію знань.

Групова форма навчальної роботи може бути більш результативною, якщо підгрупи очолюватимуть студенти – лідери з навчання. Не виключені випадки, якщо у підгрупі є два лідери. Тоді викладачу слід призначити старшим підгрупи того, хто має кращі знання з певної теми і хто є більш

привабливим для більшості підгрупи. Конкуренція між двома лідерами, по-перше, сприятиме ефективнішому засвоєнню навчального матеріалу безпосередньо лідерами та всією підгрупою, по-друге, викладач власні зусилля може перерозподілити на користь слабкіших студентів. Саме такий підхід до навчання забезпечить активізацію мозкової діяльності студентів, а отже, ефективність групової форми заняття. Підґрунтям для таких міркувань слугує те, що формування або пошук шляху вирішення навчального завдання здійснюється на рівні знань підгрупи, тобто йде колективне розв'язання проблеми. Це викликає в кожного з учасників процесу відчуття причетності до пошуку та відчуття змагальності. Кожен з них намагається захопити лідерство, тобто він може отримати позитивний результат вирішення в найкоротший термін.

Типовою структурою групової роботи на занятті є: перевірка виконання домашнього завдання – підготовка до групової роботи (інструктаж лідерів та груп щодо послідовності роботи, видавання навчальних завдань, створення проблемних ситуацій, доведення проблеми) – ознайомлення з завданням, обговорення і складання плану виконання завдання – звіт про виконану роботу. Заключною частиною групової роботи повинно бути підбиття підсумків, відзначення кращих студентів, показ, нехай незначних, але ж досягнень для студентів з гіршою підготовкою. Це буде мотивуючим фактором для підготовки до наступного заняття.

Потужним чинником у підвищенні ефективності занять є організація **парної роботи**, яка насамперед полягає у допомозі студентам з нижчим рівнем підготовки та у взаємодопомозі. Пари повинні призначатися викладачем, при цьому необхідно враховувати сумісність студентів. Пари можна змінювати з метою підвищення продуктивності навчальної роботи. Такий підхід до навчання дозволить учити кожного і вчитися кожному. Головним у парній, колективній організації навчальної праці є взаємонавчання і взаємоконтроль. Методика цієї форми навчання полягає у:

- підготовці завдання керівником заняття для кожного студента;
- призначенні одного студента керівником, а іншого – виконавцем завдання;
- перевірці правильності виконання завдання, аналізі помилок, якщо є потреба, з'ясуванні причин помилок та призначенні додаткових занять (вправ) з метою усунення виявлених недоліків;

- зміні партнерів, завдань, а можливо і пар.

Однією з важливих форм навчання є *індивідуальне навчання*, тобто навчання, яке передбачає врахування рівня та можливостей кожного із студентів щодо навчальної роботи. Для цієї форми навчання молодому викладачу можна рекомендувати:

- у процесі викладання навчального матеріалу необхідно вибирати такий темп, який би забезпечував з'ясування навчальних питань усіма студентами;

- домашнє завдання необхідно індивідуалізувати, але без шкоди для підготовки фахівця;

- перевірку засвоєння викладеного матеріалу, ведення конспектів викладач повинен здійснювати у слабкіших студентів частіше;

- знаходити фактори мотивування до ефективного навчання для кожного студента і групи в цілому.

Будь-яка із зазначених форм навчання залежить від дисципліни, яку запорядкував викладач. Причини, що можуть викликати порушення дисципліни, залежать від методичної майстерності керівника заняття. Основними причинами можуть бути:

- зовнішній вплив на студентів та на їх свідомість;

- недостатньо висока методика проведення заняття (викладання здійснюється нецікаво, відсутня мотивація до засвоєння навчального матеріалу; не доведена актуальність навчального матеріалу для вивчення дисципліни і формування фахової підготовки на майбутнє);

- непередбачувані події, що пов'язані з внутрішнім життям навчальної групи чи окремих студентів;

- ненормальні відносини студента чи групи з керівником заняття;

- хворобливість студента або керівника заняття, викликана якоюсь подією чи станом здоров'я.

Перераховані причини можуть звести нанівець зусилля викладача і призвести до недосягнення навчальної мети заняття.

Якими ж способами можна добитися усунення причин порушення дисципліни або зменшити їх негативний вплив? Існує безліч прийомів, якими користуються викладачі, але всі вони зводяться до такого:

- переключення уваги студентів на корисну роботу;

- зробити зауваження порушнику дисципліни у спокійному тоні, щоб не викликати у нього емоційного обурення, а можливо, і у всієї групи;
- ретельно готуватися до заняття, щоб цікаво викладати навчальний матеріал, іншими словами, захопити студентів високою педагогічною майстерністю викладання;
- якщо треба, змінювати темп викладання, можливо, використовувати емоційне забарвлення під час викладання з метою зосередження уваги слухачів;
- застосовувати пояснення порушнику про шкідливість його поведінки для нього особисто та для групи в цілому, але цей прийом не повинен домінувати, тому що він забирає енергію керівника заняття, відволікає студентів від сприйняття матеріалу і вичерпує навчальний час заняття;
- інколи доцільно робити нейтральне зауваження групі або конкретному порушнику, не торкаючись особистості;
- можна застосовувати зауваження, які б були приємними для студента, але вони не повинні виходити за межі ввічливості, тобто не перетворюватися на комплімент;
- уміло використовувати власну міміку, жести, вирази обличчя, інколи неприємні зауваження, які б не перетворювалися у зневажливе ставлення до студента.

Як викладачі, так і керівний склад кафедри, факультету, ВНЗ повинні дотримуватись умов доцільного дисциплінарного впливу, тобто:

- карати студента, який порушив дисципліну, лише тоді, коли докладно розібралися у справі;
- завжди потрібно дотримуватися справедливості у виховному впливі, незважаючи на особисте ставлення до порушника чи тиск з боку оточення;
- перш ніж «розправитися» з порушником, зверніться до почуття власної гідності, не опускайтеся до рівня порушника.

Проведення заняття має відповідати основним традиційним вимогам незалежно від того, яку організаційну форму визначив для себе викладач, а саме:

- 1) організаційна (чіткість проведення всіх етапів заняття, раціональне використання навчального часу і технічних засобів навчання, обладнання, підтримка навчальної дисципліни);

2) дидактична (доцільність навчальних завдань, навчальна та виховна мета, оптимальний зміст матеріалу, раціональні методи навчання, дотримання принципів навчання);

3) психологічна (враховування психологічних особливостей студентів, психологічного стану керівника заняття і студентів);

4) етична (рішучість, вимогливість, принциповість, справедливість, тактовність);

5) гігієнічна (температура у приміщенні, освітленість робочих місць, працездатність як викладача, так і студентів, недопущення перевтоми).

Для досягнення високої результативності на заняття керівник повинен:

– керувати пізнавальною діяльністю з дотриманням принципів навчання;

– створювати умови для напруженої, досконало організованої та ефективної пізнавальної діяльності студентів;

– вести пошук творчих, нестандартних підходів до розв'язання педагогічних завдань відповідно до наявних умов та можливостей;

– у процесі заняття застосовувати диференційований підхід до окремих студентів або груп;

– раціонально використовувати кожну хвилину заняття;

– створювати атмосферу демократизму, змагальності, діловитості, взаємної допомоги і дружнього спілкування для досягнення навчальної мети заняття;

– прогнозувати перебіг навчальної діяльності та на цій підставі вибирати досконалі технології з метою отримання запрограмованих результатів;

– стимулювати студентів до ефективного навчання.

Отже, перша група форм занять – це здебільшого, класні, навчально-показові заняття. Дотримання рекомендацій та висновків, що наведені у процесі розгляду занять цієї форми, забезпечить в основному достатню ефективність навчальної праці.

У багатьох ВНЗ певна частина студентів проходить навчання на кафедрі військової підготовки. Ураховуючи специфіку цієї підготовки, можна визначити ще дві форми навчання, а саме: службово-планові та суспільно-планові заняття. Так, з метою утримання бойової техніки та озброєння у стані бойової готовності застосовується **службово-планова** форма навчання,

зокрема у вигляді парко-господарчих днів та днів регламентних робіт (під час літніх навчальних зборів). Крім обслуговування бойової техніки, озброєння та стрілецької зброї, проведення регламентних робіт, ця форма навчання містить значні можливості для вирішення навчальних завдань. Проводячи профілактичні заходи, студенти мають практично розглянути дію механізмів, приладів техніки, що підлягає обслуговуванню. Це дозволяє детальніше усвідомити принципи роботи апаратури, особливості її експлуатації, краще засвоїти устрій деталей та їх взаємодію.

Для перетворення парко-господарчих днів і днів регламентних робіт в активну форму навчання необхідно заздалегідь визначити навчальну мету, надати їм відповідну спрямованість, використовуючи при цьому різноманітні методи навчання.

Залежно від обсягу і характеру робіт за навчальну мету можна брати:

- вивчення однієї чи кількох тем з технічної підготовки;
- повторення найбільш складного і важливого програмного матеріалу;
- набуття навичок з усунення несправностей та регулювання механізмів тощо.

Важливою умовою успішного навчання під час обслуговування бойової техніки, озброєння, стрілецької зброї є правильний розподіл студентів по групах та підгрупах, тобто реалізувати одну з організаційних форм, а саме форму парної роботи. Поєднання різних рівнів підготовки уможливило б одному з них виконати своє навчальне завдання і одночасно бути наставником, вчителем для студента з нижчим рівнем підготовки.

У поєднанні з організаційними формами, що передбачені навчальними планами та робочими навчальними програмами, активно застосовуються **суспільно-планові** форми навчання. До таких форм можна віднести: школу передового досвіду, технічні та раціоналізаторські гуртки, різні змагання за фаховою підготовкою, конференції, конкурси, вікторини та ін.

Для розглянутих форм навчання використовуються години просвітницької роботи та особистий час студентів. Успіх цих форм визначається тим, наскільки вони будуть цікавими та емоційними.

З метою виконання програм у підготовці окремих студентів, груп або задоволення особистого інтересу слухачів до навчальної дисципліни у ВНЗі можуть проводитися **додаткові заняття**. Мета цих занять – виконання

індивідуальних завдань або надання **консультацій**. На додаткових заняттях надається допомога студентам з невисоким рівнем підготовки як з боку викладача, так і з боку студентів з високим рівнем підготовки цього потоку, студентів старших курсів. Такі заняття будуть результативними, якщо вони організовані викладачем, а студенти, які залучаються як консультанти, будуть замотивовані.

Висновки. Розглянуті форми навчання не вичерпують усіх можливостей оволодіння фаховою підготовкою. Знання, уміння та навички, що набуті в навчальному закладі, закріплюються та удосконалюються під час практики та стажування.

Організація навчального процесу вимагає від викладачів творчих пошуків та сміливого втілення нових, ефективніших форм навчання. У розумному їх поєднанні забезпечується групове та індивідуальне навчання, підвищується теоретична та практична підготовки слухачів, тобто здійснюється перехід від «школи знань» до «школи діяльності та творчості».

ЛІТЕРАТУРА

1. Колесніков В. О. Методика проведення спеціальної підготовки в артилерійському підрозділі / Колесніков В. О., Мазуренко В. О., Полениця П. В. – Суми: Видавництво «Слобожанщина», 2003. – 386 с.
2. Нецадим М. І. Основи управління та прийняття рішень у військовій справі / Нецадим М. І., Колесніков В. О., Мазуренко В. О. – Суми: Видавництво "Слобожанщина", 2000. – 375 с.
3. Педагогіка вищої школи : навч.-метод. посібн. Видавництво Казанського університету, 1985. – 275 с.

УДК 378.14:811.161.1'246.2

И.И. Пахненко

Сумской государственной педагогический университет

ДИАЛОГИЗАЦИЯ ЗНАНИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ВТОРОГО

У контексті сучасних вимог до освітніх технологій та до процесу вивчення мов національних меншин у загальноосвітніх школах України аналізується такий прийом навчання російської (другої) мови, як діалогізація знань, з погляду суттєвих ознак: предмета, функцій, цілей. Розглядається питання і про засіб діалогізації знань.

В контексте современных требований к образовательным технологиям и к процессу изучения языков национальных меньшинств в общеобразовательных школах Украины анализируется такой приём обучения русскому (второму) языку, как диалогизация знаний, с точки зрения существенных признаков: предмета, функций, целей. Рассматривается вопрос и об инструменте диалогизации знаний.